

ГЕНРИК ЯРЕЦЬКИЙ – ОДНА З КЛЮЧОВИХ ПОСТАТЕЙ ГАЛИЦЬКОГО ДИРИГЕНТСЬКОГО КОМПЕНДІУМУ ОСТАННЬОЇ ТРЕТИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Левицький Олександр, пошукувач при кафедрі історії музики ЛНМА ім. М. Лисенка, наук. керівник: канд. мист., доцент кафедри історії музики ЛНМА ім. М. Лисенка Назар Лілія Йосифівна.
mzcentr@ukr.net

Генрик Ярецький – одна з ключових постатей галицького диригентського компендіуму останньої третини ХІХ століття.

В процесах становлення оперно-симфонічного диригування Львова останньої третини ХІХ ст. особливе місце належало диригентові, композиторові, культурно-громадському діячеві, ім'я та діяльність якого практично не висвітлені (за невеликими винятками) у вітчизняному музикознавстві, хоч його внесок в розвиток мистецького життя краю є незаперечним і вагомим. “Ветераном всіх диригентів” назвав Г. Ярецького Н. Вахнянин, визначаючи його одним з патріархів диригентського ремесла. Учень С. Монюшка, за рекомендаціями якого потрапляє до Львова, Г. Ярецький близько 30 років обіймає посаду диригента театру Скарбка, будучи учасником та ініціатором багатьох прем'єр та пратрем'єр оперних шедеврів світової музики. Серед них – постановки опер Дж. Майєрбера, Дж. Верді, Р. Вагнера, а також багатьох польських композиторів, в тому числі і власних. Започаткував гастрольні тури львівської оперної трупи у Відень, Краків, Варшаву та ін.. Співпрацював з видатними вокалістами свого часу О. Мишугою, Дж. Беллінчоні, Д. Амброзі, М. Гольмар, Е. Джерардіні, А. Оргені, А. Пашаліс, Е. Руссель, З. Арнольдсон. Під його батутую дебютували А. Бандровський, В. Флоріанський, Я. Королевич, М. Павликів, С. Крушельницька. Без сумніву, призабуте ім'я Г. Ярецького вимагає свого поновлення у панорамі історичної перспективи та введення в аннали історії оперно-симфонічного диригування на Галичині.

Ключові слова: оперно-симфонічне диригування, Генрик Ярецький, музична культура Львова ХІХ–ХХ ст.

В другій половині XIX століття львівський диригентський компендіум був доволі багатим на імена, оскільки концертне, музично-театральне виконавство набирало все ширшої популярності та постійно активізувалося в різних сферах: оперно-театральній, діяльності велетенської кількості музичних товариств, декотрі з яких мали свої оркестри і практично займалися виконанням симфонічної та вокально-симфонічної музики, військові оркестри, які часто приймали участь в багатьох публічних виконаннях, новою ділянкою ставала щораз більш розгорнена концертна практика оркестрів освітніх музичних закладів, які і готували музикантів-професіоналів для майбутньої диригентської справи. Так центральними постатями на видноколі диригентського мистецтва у Львові цього періоду стають Кароль Мікулі, Людвік Марек та Мечислав Солтис – найбільш примітні і відомі фігури на терені симфонічного диригування Львова. Однак, практично не розкрита в українському музикознавстві (за невеликими винятками – Л. і Т. Мазепи, О. Паламарчук) діяльність великої плеяди диригентів того часу, серед яких і професійні митці, і аматори чи автодидакти. Без урахування їх внеску у розвиток музичної культури свого часу картина становлення оперно-симфонічного диригування XIX століття у Львові буде неповною. А проте – однозначно заслуговують на дослідження постаті тогочасних оперно-театральних диригентів Г. Ярецького, Ф. Спетріно, А. Пфайффера, Н. Гемерліна, завдяки яким львів'яни отримали можливість знайомства з багатьма оперно-театральними шедеврами та яким належить немало прем'єрних виконань, даючи життя не одній музичній виставі. Рівно ж варто окреслити значення інших львівських диригентів того часу – Ф. Піонтковського, Ю. Промінського, К. Гунглінгера, Й. Ширера, Т. Гордона, Г. Руффа, Р. Ганінчака, М. Коссака, І. Бойченка, Я. Геселі, К. Шебора, П. Поллака, Г. Ебеля та інших, адже вони були реальними учасниками дуже багатьох визначних музичних подій, вносячи вагому лепту у мистецьке життя краю.

Ім'я Генрика Ярецького (1846–1919) на видноколі музично-театрального світу дещо призабулося з плином історії, та значення цього митця для розвою диригентської справи в Галичині останньої третини XIX ст. було вкрай важливим. Композитор (його перу належить біля 10 опер та велика кількість музики до театральних вистав, симфонії, увертюри, кантати, серед яких і “Дума українська”, меси, псаломи, хорові поеми, хори, камерні, фортепіанні та віолончельні

композиції – за Віолончельну Сонату отримав перемогу на конкурсі Варшавського Музичного Товариства у 1871 р.), диригент, видатний культурно-громадський діяч – Г. Ярецький стає однією з центральних постатей в культурних процесах Львова даного періоду.

Генрик Ярецький народився 1846 року у Варшаві в родині композитора та органіста Юзефа Ярецького (1818–1871). Очевидно, що хлопчик виявляв небуденні дані і з дитячого віку займався музикою, зокрема, композицією. Початково музикою з ним займався батько, згодом Ю. Меллера. Цікаво, що в Генрик Ярецький студіює у Варшавському Музичному Інституті по класу фортепіано, композиції і контрабасу, проте, його ім'я не фігурує в жодних списках [11]. Вже в 12-тирічному віці (від 1858 року) Генрик Ярецький співає у хорі Великого Театру у Варшаві, володіючи гарним дискантом. Юнак не покидає театру, адже з 1864 по 1871 рік працює в орестрі як контрабасист. Впродовж восьми років Генрик був одним з найулюбленіших учнів Станіслава Монюшки, який приїхав до Варшави у 1858 році, й невдовзі починає займатися з Ярецьким. С. Монюшко високо цінував талант свого учня, а його молодечі твори неодноразово включав у власні авторської концернтні програми. Навзаєм, молодий музикант, який осягнув і диригентський фах, пробує свої сили з батуютою. Він диригує Месою на три жіночі голоси С. Монюшка в березні 1870 року в костелі св. Анни у Варшаві.

В січні 1872 року після смерті свого улюбленого учителя і патрона С. Монюшка (помер 14 червня 1872 року) Г. Ярецький всього на два місяці ангажується на диригента польського театру в Познаню, по чім за попередніми рекомендаціями та протекцією С. Монюшка переїжджає до Львова, в якому Г. Ярецький працює і мешкає аж до смерті – 1918 року, тобто у Львові Г. Ярецький жив і працював майже пів століття – понад 46 років.

Львівський період творчості та діяльності Г. Ярецького є надзвичайно різноплановим і цікавим. Відзначимо, що був плодотворним композитором, причому працював у різних жанрах, в тім – сценічних, але найважливішою ділянкою стала диригентська практика, якої не полишає практично до кінця життя. Отже, в 1872 році Г. Ярецький приступає до сповнення диригентсько-капельмейстерських обов'язків у театрі Скарбка, спочатку як другий диригент, а з березня 1877 року – як головний. Вже перше десятиліття його праці на диригентській ниві в театрі від 1872 до 1882 року принесло вагомий мис-

тецькі плоди в оперно-театральному житті Львова. Специфічною ознакою цього митця було те, що він постійно виступав у подвійній якості: як диригент і композитор. Так, вже на першому концерті з участю Г. Ярецького 1 квітня 1872 року він керував власною Увертюрою для симфонічного оркестру.

З приїздом Г. Ярецького в 1872 році спостерігаються суттєві зміни в реорганізації театру. Саме цей рік ознаменовується вагомою подією: у театральних звітах театру Скарбка починає фігурувати розділ “опера” як самостійна одиниця. Є відомості про хор і оркестр, їхнє поповнення професійними музикантами, однак, театр перебуває в доволі скрутному становищі і новий директор Ян Добжанський (редактор “Gazety Narodowej”) активно береться до оновлення інституції. Як зазначає О. Паламарчук: “Посаду музичного керівника обіймає Генрик Ярецький, чий внесок як митця у становлення опери у Львові і музичної культури взагалі є дуже поважним. Насамперед реорганізація торкнулась оперної трупи і, зокрема, всієї музичної частини. Сформовано групу з 20-ти солістів, хор і надалі налічував 22-і особи, а оркестр – 30 музикантів. Другим диригентом продовжував працювати Юзеф Шірпер” [1, с. 77].

Насамперед виділимо роботу Г. Ярецького над творами свого учителя – С. Монюшка, якому був зобов’язаний своєю творчою композиторською та диригентською кар’єрою. Постановка і виконання опер С. Монюшка стануть найбільш яскравою сторінкою початку творчої діяльності Г. Ярецького, оскільки, хто ж як не улюблений учень міг якнайкраще інтепретувати твори улюбленого вчителя. Зазначимо, що Львів був добре обізнаний та захоплювався оперно-театральною творчістю С. Монюшко. Так, ще до появи Г. Ярецького були поставлені його водевіль “Нічліг в Аппенінах” (1841), оперети “Беата” (1849), “Новий Дон-Кіхот” (1960), “Явнута” (1864), знаменита “Галька” (1867), опера “Фліс” (1868), оперета “Карманьйоло” (1871). Впродовж лише 4-х років молодий Г. Ярецький, виступаючи сподвижником творчості С. Монюшко, дає у Львові сценічне життя наступним операм: “Графиня” (1872), “Слово честі” або “Verbum pobile” (1872), “Ванда” (1874) та “Зачарований замок” (“Страшний двір”) (1876). Слід зауважити, що з творами С. Монюшка, які були представлені чи не в кожному оперно-театральному сезоні і якими з незмінним успіхом диригував Г. Ярецький буде пов’язано немало знакових сторінок музичної культури Львова..

Відразу ж після приїзду до Львова музикант отримує можливість постановки власних театральних творів, якими само собою і диригував молодий маєстро. Так, практично прем'єрні виконання всіх опер та оперет Г. Ярецького відбулися під батудою автора на львівській сцені [11]. Назвемо їх в хронологічному порядку:

1. “Розмови швачки з зіркою” – мелодрама, прем'єра 1872
2. “Вільні стрільці в Богезах” – мелодрама, прем'єра 1873
3. “Майове свято” – оперета, прем'єра 1873
4. “Повстання в Герцоговині” – музична драма, прем'єра 1876
5. “Мазепа” – опера, прем'єра 1876
6. “Замок на Чорштині” – опера, прем'єра 1877
7. “Міндове” – опера, прем'єра 1880
8. “Ядвіга королева Польщі” – опера, прем'єра 1886
9. “Барбара Радзвілл” – опера, прем'єра 1889
10. “Повернення батька” – опера, прем'єра 1897
11. “По хворобі батька” – опера, прем'єра 1899

Прем'єри у опері творів Г. Ярецького відбувалися впродовж його майже тридцятилітньої диригентської діяльності. Не всі з його творів отримали високу оцінку, проте, деякі з них справили позитивне художнє враження на львівську публіку, зрештою, часто виставлялися в гастрольних турах оперно-театральної трупи в Кракові, Варшаві.

Буквально за кілька років (на основі звіту театру від 1877 р. [4]) на сцені театру Скарбка пройшла велетенська кількість музично-театральних та оперних постановок (43 опери, 6 оперет, 12 драматичних вистав, 23 комедії), більшістю з яких диригував Г. Ярецький. Найбільшим успіхом користувалися “Фліс” С. Монюшка – 14 вистав; “Страшний двір” С. Монюшка – 13 вистав; “Аїда” Дж. Верді – 11 вистав; “Лючія ді Ляммермур” Г. Доніцетті, “Сомнамбула” В. Белліні, “Севільський цирульник” Дж. Россіні, “Двоє Фоскарі”, “Травіата” Дж. Верді по 1–2 виставі в сезон. Отже, як бачимо, ліридував С. Монюшко, хоча найбільшим успіхом користувалася “Аїда”. В наступні роки на афішах з'являються “Марта” Ф. Фльотова, “Жидівка” Ж. Галеві, “Фауст” Ш. Гуно, “Гугеноти” і “Африканка” Дж. Майєрбера. Як одноставно зазначали тогочасні критики, що “оркестрові з 38 осіб та хоровому колективу зі 42-х співаків, при потребі підсиленому військовими музикантами, під вправною батудою Г. Ярецького, були до снаги складні партитури Майєрбера, а пізніше Ваг-

нера” [1, с. 78]. Зал був майже завжди переповненим, і театр почав отримувати прибутки. Так, Г. Ярецький переконав дирекцію в запровадженні “паризького строю” під камертон, який значно полегшував роботу сопрано і тенорів, оскільки був на пів-тона нижчий. Однак, переходячи на цей принцип необхідно було закупити велику кількість духових, які б відповідали вимогам нового строю.

У перший період роботи Г. Ярецького в театрі (до 1882 р.) музичне життя можна окреслити як більше ніж кипуче. Щокварталу(!!!) репертуар поповнювався новими постановками, серед яких не лише європейські зразки, але доволі багато польських творів. Так, окрім наведених вище опер С. Монюшка та Г. Ярецького назвемо “Дон Дезидеріо” Ю. Понятовського, “Дух воєводи” Л. Гроссмана. Незмінним успіхом тішився “Дон Жуан” В.-А. Моцарта. Серед опер і оперет, поставлених за ці роки назвемо: “Поштар з Лонюмо” А. Адана, “Рюї Блаз” Ф. Маркетті, “Цампа” Л. Герольда, “Ернані”, “Ріголетто”, “Трубадур”, “Бал-маскарад”, “Травіата”, “Дон Карлос” Дж. Верді, “Лукреція Борджія” Г. Доніцетті, “Норма” В. Белліні, “Вільний стрілець” К.-М. Вебера, “Кармен” Ж. Бізе, “Лакме” Л. Деліба, “Дінора” Дж. Майєрбера. Особливо слід відзначити прем’єру опери Р. Вагнера “Лоєнгрін”, яка відбулася в 1877 році. Ставилися також і оперети та водевілі “Прекрасна Єлена”, “Життя Парижу”, “Періколя”, “Казки Гофмана” Ж. Оффенбаха, “Жирофле-Жирофля”, “Донька пані Анго” Ш. Лекока, “Індіго” Й. Штрауса, “Подорож до Африки” та “Бокаччо” Ф. Зуппе та інші.

Знаходимо в творчій біографії Г. Ярецького дуже цікавий факт. З метою популяризації музично-театрального мистецтва він чи не перший запроваджує гастрольні тури оперного театру далеко поза межами Львова – згодом, впродовж творчої діяльності митця цих гастрольних поїздок та турів буде дуже багато, а обіймуть вони чи не всі регіони тодішньої Польщі. Так, в часі 3-х місячного вакаційного турне в 1877 році трупа львівської опери під батuitoю Г. Ярецького давала вистави у Танрові, Бродах, Тернополі. Зазначимо, що в репертуарі були винятково опери.

Звичайно, що головною ділянкою праці Г. Ярецького була сфера оперно-театральної диригентури – виснажлива, кропітка, відповідальна. Однак, молодий митець розгортає і інші види діяльності, диригуючи різними творами, в тому числі симфонічними та кантатно-ораторійними на різноманітних імпрезах. Так, 12 листопада

1873 року Г. Ярецький zorganizував перший у Львові концерт винятково з творів польських композиторів, що отримало неабиякий резонанс. Рівно ж виконав і ряд кантатно-ораторійних полотен, серед яких вирізняється кантата “Мільда” С. Монюшко, поставлена диригентом у 1876 році.

Здавалось би прекрасні перспективи, заангажованість та новаторства Г. Ярецького пророкували йому подальшу прогресію у висхідній проекції мистецької кар’єри. Однак, не обійшлося без негативу. Так, в квітні 1882 року Г. Ярецький їде зі Львова, оскільки непорозуміння і конфліктна ситуація, яка виникла внаслідок суперечок з тодішнім директором театру А. Мілашевським призвели до розірвання контракту¹.

Проте, “нема зла, щоб не вийшло на добре”. Г. Ярецький прямує до Франції, де в грудні 1882 року з успіхом диригує власною Увертюрою до опери “Балладина” з усевітньо відомим симфонічним оркестром Жюля Паделупа – одним з найстарших симфонічних оркестрів Франції, який був створений як окрема концертна одиниця в 1861 році з метою проведення недільних концертів симфонічної музики. Цей колектив налічував 80 виконавців і був чи не найславетнішим європейським оркестром, якому належала чимала кількість прем’єрних та прапрем’єрних виконань дуже багатьох світових шедеврів. Однією з характерних рис цього оркестру була практика так званих авторських виконань, чим і скористався молодий львівський диригент та композитор, доводячи собі та публіці гідність та гонор власної творчої постави. І буквально до трьох місяців – в березні 1883 року – Г. Ярецький повертається до Львова за настійними проханнями нового директора театру Я. Добжанського в якості головного диригента. На цій посаді Г. Ярецький перебуває 28 років аж до закриття театру у вересні 1900 року.

З новими силами, збагачений європейським досвідом, окрилений новими ідеями, Генрик Ярецький разом з одностудійцями забирається до праці, але це десятиліття не було найкращим через постійні хво-

¹ Період директорування А. Мілашевського впродовж двох сезонів львівською оперою вважаються чи не найбільш невдалими з усієї історії закладу. Зрештою, спостерігаючи сумні наслідки своєї діяльності – радше, бездіяльності, він вступається з посади, яку знову обіймає прогресивний А. Добжанський.

роби Ю. Добжанського, адміністративні зміни в театрі, брак фінансування тощо, і лише з приходом нового директора Мечислава Шмідта у 1890 році ситуація дещо покращується, та не стабілізується, а в 1896 р. Людвік Геллер – хоч і залізничник, та все ж мав великий театральний досвід, адже керував оперними сезонами в багатьох містах, найбільше Кракові і особисті родинні інтенції (видатними співачками були його дружина Ірена Богус та сестра Міра Геллер). З ним диригенти “зрушились з застійливого однамітного життя: Генрик Ярецький і Францішек Сломковський (почав працювати другим диригентом у 1890 р.) переглядали оперні партитури театральної бібліотеки, замовляли щойно написані композиціями опери і оперети

Новими досягненнями опери стають “Джоконда” А. Понк’елі, “Роберт-дьявол” і “Пророк” Дж. Майєрбера, “Манон” Ж. Массне, “Біла дама” Ф. Буальд’є, “Мінйон” А. Тома, “Фаворитка” Г. Доницетті, “Отелло” Дж. Верді, “Рієнці”, “Тангойзер” Р. Вагнера. З великим захопленням Львів приймав під батуту Г. Ярецького “Паяци” Р. Леонкавалло, “Сільську честь” П. Масканьї, “Манон Леско” Дж. Пуччіні, “Продана наречена” і “Далібор” Б. Сметани, опери Р. Вагнера. З великим успіхом проходять і польські опери “Лівія Квінтілія” З. Носковського, “Барбара Радзивілл” та інші опери Г. Ярецького, “Конрад Валленрод” (1885) та “Гоплана” (1896 в Кракові і 1897 у Львові) В. Желенського.

Рівно через 10 років після Парижських виступів з оркестром Паделупа Генрик Ярецький у 1892 році репрезентує польську музику на Міжнародній Музично-Театральній Виставці у Відні, де з великим успіхом диригує спектаклями “Галька” С. Монюшко (10, 14 вересня), третім актом “Страшного двору” С. Монюшко і першим актом “Заборони” або “Краків’яки і гуралі” К. Курпінського (11 і 13 вересня) у виконанні солістів і хору Львівської опери та оркестру Віденської опери. Ці спектаклі були чи не єдиною на той час візитівкою сценічної польської музики в Європі.

Власне, ці гастролі були продовженням інших, адже гостьові виступи, започатковані Г. Ярецьким ще у 1877 році були знову поновлені, щоправда з перевагою опереткового репертуару і стали важливим чинником в культурному житті інших міст. Так, літні гастрольні тури оперно-театральної трупи під батуту Г. Ярецького проходили в Кракові (1884, 1885, 1886, 1888, 1892, 1896, 1898). На останніх краківських гастролях Генрик Ярецький дав 52 вистави, в

тому числі “Гоплану” і “Лоенгіна”, у 1898 році перлинами показів стали “Лоенгрін” і “Тангойзер” Р. Вагнера. Впродовж 1897–1899 років львівська трупа під орудою Г. Ярецького на час літніх місяців працювала з гостинними показами у Варшаві, де у велетенському приміщенні цирку було дано 97 вистав (у 1897 році) між якими – 19 раз пройшла опера композитора “Повернення тата”. У 1898 було дано 126 вистав, у 1899 – 115 вистав. З 1990 року поруч з Г. Ярецьким виступає у ролі диригента молодий Фелікс Сломковський, який бере частину диригентських обов’язків, адже такий неймовірно напружений графік знесилював Г. Ярецького і йому необхідна була допомога.

Окремою темою може стати дослідження співпраці видатних співаків, які виступали в операх, продиригованих Г. Ярецьким. Зазначимо, що у Львові часто виступали першорядні зірки світових сцен, вимоги яких до якості оперних постановок були відповідно високими. Львівська критика не щадила їм високих оцінок, детально аналізуючи чи не кожен виступ, однак постійно бідкаючись на неукомплектованість оркестру інструментами та апелюючи до міської влади про співдію у цій коштовній але необхідній справі². Робота диригента в таких складних умовах вимагала великої винахідливості та творчого висилку. А однак запорукою успішних виступів солістів була тісна співпраця з диригентом, від якого у великій мірі залежало створення гармонійного ансамблю. Так, від 1872 року – року приїзду Г. Ярецького до Львова та початку його праці в театрі на скарбківській сцені побували першорядні зірки. З 1883 року постійно виступає у оперних сезонах знаменитий Олександр Мишуга, інші співаки українського походження Ілярій-Іван Ділинський, Степан Волошко, Володимир Їжак, Юліан Закревський, Олександр Концевич, Олександр Нижанковський, Теодор Борковський. Плеяда італійських співаків – Донаджо Амброзі, Марія Гольмар, Еугенія Джерардіні, Донаджо Б’янка, Матео Каралетті, Джузеппе Фрапполі, Саккарді та Фердинанд Саркузі, Філіпп Граціозі, Аугусто Соувестре, врешті – Джемма Беллінчоні демонстрували львів’янам взірці співу найсильнішої впродовж багатьох століть європейської оперної школи. Підпи-

² Недокомплектованість оркестрантами та, особливо, брак інструментів призводило часом до того, що Генрик Ярецький був змушений виконувати оркестрову партію на фортепіано, іноді задіявали сили військових оркестрів, але це була одна з найбільш чітких точок Львівської опери, про що рясніють відозви у львівській пресі.

сюють довші або коротші контракти солісти Варшавської опери – Марцеліна Зембих-Коханська, Аглая Оргені, Мадридської опери – Ванда Міллер-Чеховська, Лісабонської опери – Аделіна Пашаліс, американка Елла Руссель, шведка Зігрід Арнольдсон (подано за О. Паламарчук).

Під батудою Г. Ярецького у Львові дебютували такі видатні співаки як Александр Бандровський (1883), Владислав Флоріанський (1885), Марцеліна Сембріч-Коханська (1886), Міра Геллер (1890), Яніна Королевич-Вайдова (1894), Ружа Цудек (1893), Ірена Богус (1894). Перші сценнічні виступи знаменитих українок Марії Павликів (1890) та Соломії Крушельницької (1893) також пройшли під орудою Генріха Ярецького. Остання дебютувала у ролі Леонори в опері Г. Доніцетті “Фаворитка”, невдовзі виступаючи у “Сільській честі” П. Масканьї – партія Сантуци, а з травня 1894 р. після закінчення студій в Італії С. Крушельницька підписує контракт на 5 місяців, де виступає в багатьох операх, зокрема у “Фаусті” разом з О. Мишугою.

Поza оперно-театральною діяльністю, де часто диригував на добротинні цілі, Генрик Ярецький активний сподвижник дуже багатьох мистецьких музично-культурних акцій і не лише у Львові. Відзначимо, що неодноразово був ініціатором та керівником музично-декламаційних вечорів, особливо польської поезії, різноманітних урочистостей, присвячених патріотичним ювілеям тощо. Часто на них звучали і твори композитора. Так, у 1884 на урочистостях 300-ліття Яна Кохановського було виконано “Псалом ХСІІІ” Г. Ярецького; в 1886 році – на пошану 500-ліття об’єднання Литви і Польщі було дано п’яту виставу його опери “Ядвіга”, а до річниці конституції з травня в 1888 році прозвучала вокально-симфонічна версія “Псалому XLVI”. Шана і авторитет Г. Ярецького був дуже великим у його співвітчизників. Так, в Кракові у 1909 році на вечорі пам’яті Тадеуша Косьцюшки хор “Сокола” виконав “Урочистий полонез” Г. Ярецького, а у Львові на урочистостях з приводу 100-ліття народження Юліуша Словацького в Міському Театрі злучені хори Музичного Товариства та “Хейналу” зарепрезентували баладу “Тюго” композитора. Диригував цим твором Адам Солтис. Особливо виділяється подія 1890 року, коли відбувалася акція національного значення, а саме – перенесення останків Адама Міцкевича до Кракова. Керував музичною частиною акції Генрик Ярецький, який продири-

гував оркестрованим “Жалібним маршем” Ф. Шопена, “Реквіємом” С. Монюшко, власним “Гімном” на слова Ю. Кохановського та “Полонезом” К. Курпінського “Витай, королю” (“Witaj, królu”).

У 1900 році Львівський театр Скарбка припинив своє існування. Подібно, як на інавгураційному концерті польської опери у Львові Генрик Ярецький виступав в якості диригента і композитора, коли 1 квітня 1872 року презентував власну “Увертюру” для оркестру за мотивами А. Міцкевича, на прощальному концерті через 28 років – 9 вересня 1900 року виконав “Інтродукцію” до власної опери “Ядвіга королева Польщі”. Загалом, твори Г. Ярецького досить часто виконувалися у Львові. Окрім вищезгаданих опер він є автором Симфонії та Увертюри за мотивами творів Ю. Словацького та А. Міцкевича; кантати „Ода до молодості” на текст А. Міцкевича, популярної коляди для хору „Anioł pasterzom mówił”, 2-х Псаломів у прочитанні Я. Кохановського, пісень: „O święty kraju nasz”, „Pieśń o ziemi naszej”, „Straż nad Wisłą”, а також фортепіанних та інших інструментальних та камерно-інструментальних композицій.

На межі XIX–XX століття з Генриком Ярецьким співпрацюють такі диригенти як вищезгаданий Фелікс Сломковський та чеський диригент Людвіг Челянський. В 1902 р. в досить поважному віці Г. Ярецького як провідного диригента Львова було заангажовано на місце диригента поруч з Людвігом Челянським до нововідкритої філармонії. Порівнюючи Л. Челянського та Г. Ярецького “Dziennik Polski” пише: “перший повний молодечої верви та вогнистого темпераменту, другий – стриманий, розважний, протягом тривалого часу досконально знаючий ремесло.” [6]. В інавгураційних концертах (27 і 28 вересня 1902 р.) на відкритті філармонії була виконана кантата Г. Ярецького на слова А. Міцкевича “Ода до молодості” під батуютою автора з соло знаменитого Олександра Мишути – доброго і давнього приятеля диригента. Задля такої події було зібрано кілька хорів співацьких товариств. [2]. Згодом під управою Г. Ярецького прозвучали увертюра до опери “Долина Андори” Галеві, а враховуючи величезний досвід в опері, він успішно диригував супроводжуючи солістів-вокалістів, зокрема М. Саммарко, М. Геллер у філармонічних концертних виступах. Загалом Г. Ярецький продиригував усього близько п’яти концертів у першому сезоні філармонії.

Буквально за кілька тижнів вичерпане багаторічною працею в театрі здоров’я диригента змусило до резигнації з цієї посади. Поки-

нути роботу з оркестром його змусив незадовільний стан здоров'я, принаймні так писала львівська преса [10]. В подальшому диригував спорадично, насамперед власними творами – „Ода до молодості” на текст А. Міцкевича, яка прозвучала також в 1904 р. на концерті в честь збору коштів на побудову пам'ятника А. Міцкевича (1905). В 1906 році був вибраний другим артистичним диригентом хору і оркестру товариства “Лютня” поряд зі Станіславом Четвінським.

Не оминув Генрик Ярецький і музично-педагогічної сфери. Вхордив як член журі в кілька музичних конкурсів (1887, 1896, 1901, 1904, 1910 та двічі в 1912 році). Від 1905 року приймав участь в роботі Державної кваліфікаційної комісії для кандидатів на вчителів музики в середніх школах та вчительських семінаріях. Працював в останні роки життя в жіночій семінарії та викладав хоральний спів в приватній музичній школі Сабіни Каспарек. Обіймав також посаду директора музики в Домініканському монастирі. Помер Генрик Ярецький 18 грудня 1918 року. Н. Вахнянин у “Руслані” називає Г. Ярецького “*ветераном всіх диригентів*” [3], підкреслюючи значення його диригентської діяльності не лише для Львова, але й цілої Польщі.

Література

1. Паламарчук О. Музичні вистави Львівських театрів (1776–2001) / Оксана Паламарчук. – Львів, 2007. – 448 с.
2. Руслан. – 1902. – Ч. 206. – 26.09
3. Руслан. – 1902. – Ч. 208. – 30.09.
4. ЦДІАЛ, ф.65, оп.5, спр.18, ар.10.
5. Błaszczyk L. Dyrygenci polscy i obcy w Polsce działający w XIX i XX w. / Leon Tadeusz Błaszczyk / PWM, Kraków 1964 – 231 s.
6. Dziennik Polski. – 1902. – № 454. – 29 września
7. Chmara-Żaczekiewicz B. Jarecki Henryk / Barbara Chmara-Żaczekiewicz // The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second Edition (ed. Stanley Sadie), vol. 12, Macmillan Publishers Limited, London 2001 – P. 771.
8. Iwanicka-Nijakowska A. Jarecki Henryk./ Anna Iwanicka-Nijakowska // Kompozytorzy polscy 1918–2000, t. II Biogramy (pod red. Marka Podhajskiego), Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina w Warszawie / Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, Warszawa / Gdańsk 2005 – 115 s.
9. Jarecki Henryk // Słownik muzyków polskich (pod red. Józefa Chomińskiego), t. I "a-l", PWM, Kraków 1964 – s.189.
10. Słowo Polskie. – 1902. – № 480. – 4 października.

11. Wąsowska E. Jarecki Henryk / Elżbieta Wąsowska // Encyklopedia Muzyczna PWM (część biograficzna pod red. E. Dziębowskiej), t. „hij”, PWM, Kraków 1993 – S.343.
12. Wąsowska E. Twórczość operowa Henryka Jareckiego / Elżbieta Wąsowska // W.: „Muzyka” 1989 nr 4 – S.19–23.

References

1. Palamarchuk O. (2007). Muzychni vystavy Lvivskykh teatriv (1776–2001) / Oksana Palamarchuk. Lviv. 448 s.
2. Ruslan. (1902). Ch. 206. 26.09
3. Ruslan. (1902). Ch. 208. 30.09.
4. TsDIAL, f.65, op.5, spr.18, ar.10.
5. Błaszczuk L. (1964). Dyrygenci polscy i obcy w Polsce działający w XIX i XX w. / Leon Tadeusz Błaszczuk / PWM, Kraków. – 231 s.
6. Dziennik Polski. (1902). № 454. 29 września
7. Chmara-Żaczekiewicz B. (2001). Jarecki Henryk / Barbara Chmara-Żaczekiewicz // The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second Edition (ed. Stanley Sadie), vol. 12, Macmillan Publishers Limited, London. P. 771.
8. Iwanicka-Nijakowska A. (2005). Jarecki Henryk./ Anna Iwanicka-Nijakowska // Kompozytorzy polscy 1918–2000, t. II Biogramy (pod red. Marka Podhajskiego), Akademia Muzyczna im. Fryderyka Chopina w Warszawie / Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku, Warszawa /Gdańsk. – 115 s.
9. Jarecki Henryk (1964). Słownik muzyków polskich (pod red. Józefa Chomińskiego), t. I "a-l", PWM, Kraków. s.189.
10. Słowo Polskie. (1902). № 480. 4 października.
11. Wąsowska E. (1993). Jarecki Henryk / Elżbieta Wąsowska // Encyklopedia Muzyczna PWM (część biograficzna pod red. E. Dziębowskiej), t. „hij”, PWM, Kraków. S. 343.
12. Wąsowska E. (1989). Twórczość operowa Henryka Jareckiego / Elżbieta Wąsowska // Warsaw : Muzyka. nr, 4. S. 19–23.

Левицкий Александр, соискатель при кафедре истории музыки ЛНМА им. Н. Лысенко. Науч. руководитель: канд. иск., доцент кафедры истории музыки ЛНМА им. Н. Лысенко Назар Лилия Иосифовна.
mzcentr@ukr.net

Генрик Ярецкий – одна из ключевых фигур галицкого дирижерского компендиума последней трети XIX века.

В процессах становления оперно-симфонического дирижирования Львова последней трети XIX в. особое место принадлежало дирижеру,

композитору, культурно-общественному деятелю, имя и деятельность которого практически не освещены (за небольшими исключениями) в отечественном музыкознании, хотя его вклад в развитие музыкальной жизни края несомненно важен. "Ветераном всех дирижеров" назвал Г. Ярецкого Н. Вахнянин, определяя его одним из патриархов дирижерского ремесла. Ученик С. Монюшко, за рекомендациями которого попадает во Львов, Г. Ярецкий около 30 лет занимает должность дирижера театра Скарбка, будучи практически участником и инициатором многих премьер и пражемьер оперных шедевров мировой музыки. Среди них – постановки опер Дж. Майербера, Дж. Верди, Р. Вагнера, а также польских композиторов, в тому числе и личных. Он инициировал гастрольные туры львовской оперной труппы в Вену, Краков, Варшаву и др.. Сотрудничал с выдающимися вокалистами своего времени О. Мишугой, Дж. Беллинчони, Д. Амбрози, М. Гольмар, Е. Джерардини, А. Оргени, А. Пашалис, Е. Руссель, З. Арнольдсон. Под его батутой дебютировали А. Бандровский, В. Флорианский, Я. Королевич, М. Павликви, С. Крушельницкая. Без сомнения, призабытое имя Г. Ярецкого требует своего восстановления в панораме исторической перспективы и введения в анналы истории оперно-симфонического дирижирования в Галичине.

Ключевые слова: оперно-симфоническое дирижирование, Генрик Ярецкий, музыкальная культура Львова XIX–XX в.

Levytskyi Oleksandr, applicant of the Department of History of Music of the M. V. Lysenko Lviv National Musical Academy, mzentr@ukr.net

Henryk Jarecki as one of the key figures of Galician conductors life pf the 19th century.

The name of Henryk Jarecki (1846–1919) was slightly forgotten in musical and theater area over the history but the significance of this conductor for development of Galician conducting of the last third of XIX th century was extremely important. Composer (he wrote about 10 operas and a large amount of music for plays, symphonies, overtures, cantatas, including "Ukrainian duma", choral poems, choirs, piano and cello composition), conductor, outstanding cultural and social activist – H. Jarecki becomes one of the central figures of Lviv art life of that time. He was one of the favorite students of S. Monyushka in the Warsaw Music Institute, who brilliantly graduated as a composer and opera conductor. According to the recommendations of S. Monyushka young H. Jaretski immediately after a year of work as a conductor of opera in Poznan went to Lviv, where for over 30 years actively worked as a conductor.

In 1872–1900 he was practically unchanged conductor of the Lviv Opera House. In 1882 acted as a conductor in Paris with the orchestra Padeloupa,

where he performed his own overture to the opera "Balladyna." With a great reverence H. Jaretski conducted the works of his teacher S. Monyushka in Lviv, including: Overture to "Yavnuty and Flysch", "Dzyadiv"; cantata "Milda", made the debut of "The Scarry Yard" and renewed "The Dutchess". Overall H. Yaretskyy exhibited 26 different operas of different composers including "Tanhoyzer," "Lohengrin" and Wagner's "Rienzi" Conducted operas "Rusticana" of P. Maskan'yi "Pagliacci" of R. Lyeonkavallo "Bartered Bride" and "Dalibor" of B. Smetany plenty of times. Under the trampoline of H. Jaretskij such prominent singers as A. Bandrovskyy, S. Krushelnytska, V. Florianskyy, Ya. Korolevych-Vaydova, M. Sembrich-Kohanska debuted in Lviv. He collaborated with famous artists such as T. Arklova, O. Myshuha, Y. Hodakovskij etc.

H. Yareckii did his conducting activity not only in Lviv. He had three-month tour with his opera team in Tarnów, Brody and Ternopil in 1877. Lviv opera troupe led by H. Jaretskij toured in Krakow (1884, 1885, 1886, 1888), Vienna. Generally under the leadership of H. Jaretskij Lviv opera troupe gave 52 performances in Krakow (1896), and in 1898 – after one of the best seasons of opera in Lviv they performed – "Tannhauser" and "Lohengrin." Within 4 months of vacations in the 1897–1899 H. Jaretskij toured with the troupe in Warsaw, where in a giant room of circus performed with operetta repertoire and his own opera "The Return of the father" In 1897 the conductor gave 97 performances in 1898 – 126, 1899 – 115 performances – an impressive efficiency! In 1902 in a rather advanced age H. Jaretskij as a leading conductor of Lviv was engaged in place of the second conductor with L. Chelyanskij to the newly opened Philharmonic. But after years of work in the theater his health was exhausted so conductor had to leave the post after two weeks in the new place. After that he conducted sporadically, mostly his own works (For example: the "Ode to Youth" to the text of A. Mickiewicz, which also was played in 1904 at a concert for raising funds for building the monument to A. Mickiewicz in Lviv). N. Vahnyanyn in "Ruslan" (1902, ch.208) rightly calls H. Yaretskij as a "veteran of conductors", stressing the significant value of this conductor, not only for Lviv and Galicia, but the whole Poland and European territory.

Keywords: opera-symphonic conducting, Henryk Jarecki, a musical culture of Lviv 19–20th century.

Стаття поступила до редакції 14.09.2015 р.
